

Motion till riksdagen 2021/22:4644

av **Tony Haddou m.fl. (V)**

med anledning av prop. 2021/22:224 Utvisning på grund av brott – ett skärpt regelverk

1 Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen avslår proposition 2021/22:224 Utvisning på grund av brott – ett skärpt regelverk.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör återkomma med förslag om ett stärkt skydd mot återkallelse av uppehållstillstånd för den som utsatts för våld eller kränkningar i en nära relation i enlighet med propositionen, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.

2 Inledning

Om en person som inte är svensk medborgare gör sig skyldig till brott kan en allmän domstol, förutom att döma ut påföljd för brottet, under vissa förutsättningar även besluta att personen ska utvisas ur Sverige på grund av sin brottslighet. Bestämmelserna innebär i korthet att personen får utvisas om hen döms för ett brott som kan leda till fängelse och att en strängare påföljd än böter döms ut. Vidare ska det finnas en konkret återfallsrisk och brottet ska ha inneburit allvarlig skada, fara eller kränkning för enskilda eller allmänna intressen. För utvisning på grund av brottets allvar gäller, enligt förarbetena, som en allmän riktlinje att brottet har ett straffvärde om minst ett års fängelse. Vidare ska domstolen beakta personens anknytning till och vistelsetid i Sverige. Domstolen ska alltså vid prövningen väga de skäl som talar för utvisning mot de skäl som gäller den dömdes personliga förhållanden som talar emot utvisning. Ju starkare anknytning till landet, desto allvarligare måste brottsligheten vara för att utvisning ska ske. Vidare finns ett särskilt skydd mot utvisning för den som vistats länge i Sverige. En person som vistats i Sverige med permanent uppehållstillstånd sedan minst fyra år när åtal väcktes, eller som då varit bosatt i Sverige sedan minst fem år, får utvisas endast när det finns synnerliga skäl. För

den person som kom till Sverige innan hen fyllde 15 år och hade vistats här sedan minst fem år när åtal väcktes gäller ett absolut förbud mot utvisning.

Redan i dag döms alltså de utländska medborgare som begått grova brott i regel till utvisning om de saknar väsentlig anknytning till Sverige. Vänsterpartiet anser att det är rimligt och vi vill ha kvar de gällande reglerna som tar hänsyn till anknytning och vistelsetid. Vidare kan en del personer inte utvisas, eftersom vissa länder inte tar emot sina medborgare eller för att de riskerar att utsättas för tortyr eller annan omänsklig behandling. Dessvärre innehåller det nu aktuella förslaget från regeringen inga förslag för att förbättra situationen för denna grupp. Vi redogör nedan för de viktigaste skälen till att vi avslår regeringens proposition.

2.1 Regeringens förslag

I propositionen föreslår regeringen ändringar i utlänningslagen och brottsbalken som syftar till att skärpa reglerna om utvisning på grund av brott. Ändringarna innebär bl.a. att utvisning på grund av brottets allvar ska kunna ske vid lägre straffvärden än i dag och att det ställs högre krav på utlänningsens etablering i det svenska samhället för att han eller hon inte ska bli utvisad. Vidare föreslår regeringen att kravet på synnerliga skäl för utvisning när en utlänning vistats länge i Sverige tas bort och att förbudet mot att i vissa fall utvisa den som kom till Sverige som ung tas bort och ersätts med ett kvalificerat krav för utvisning. Domstolen ska enligt förslaget inte längre beakta det men som utlänningsen förorsakas genom utvisningen vid straffmätning och val av påföljd. Regeringen föreslår också att återreseförbuden blir längre och börjar löpa vid dagen för utresa. Den person som har ställning som varaktigt bosatt i Sverige ska få utvisas på grund av brott endast om hen utgör ett reellt och tillräckligt allvarligt hot mot allmän ordning och säkerhet. Vidare föreslår regeringen ökade möjligheter att neka uppehållstillstånd för en utlänning som begått brott och ett stärkt skydd mot återkallelse av uppehållstillstånd för den som utsatts för våld eller kränkningar i en nära relation.

Några ändringar av förutsättningarna för att utvisa den som är flykting föreslås dock inte. En utlänning som är flykting och har behov av fristad i Sverige kommer alltså även i fortsättningen att få utvisas endast om hen har begått ett synnerligen grovt brott och det skulle medföra allvarlig fara för allmän ordning och säkerhet att låta personen stanna. Domstolen ska även fortsatt ta hänsyn till om det finns verkställighetshinder mot utvisningen. Det sistnämnda gäller även för alternativt skyddsbehövande.

2.2 Vänsterpartiets ställningstagande

2.2.1 Sänkt straffvärde, mindre hänsyn till vistelsetid och anknytning till Sverige, krav på etablering samt förlängt återreseförbud

Regeringens proposition innehåller en rad förslag som syftar till att människor som är utländska medborgare och begår brott ska kunna utvisas i högre utsträckning än i dag. Regeringen föreslår bl.a. att kravet på att brottet ska kunna leda till fängelse för att utvisning ska få ske ska tas bort. Vidare ska utvisning oberoende av återfallsrisk få ske om brottet har ett straffvärde som uppgår till fängelse i minst sex månader eller annars är av sådan karaktär att utlänningsen inte bör få stanna kvar i Sverige. Regeringen föreslår även att domstolen särskilt ska beakta i vilken utsträckning utlänningsen har etablerat sig i det svenska samhället vid bedömningen av utlänningsens anknytning till Sverige.

Vidare föreslås att kravet på att det ska finnas synnerliga skäl för att utvisa en utlänning som har vistats en viss tid i Sverige ska tas bort. Regeringen föreslår även att förbudet mot att utvisa den som kom till Sverige innan hen fyllde 15 år och som har vistats här viss tid tas bort. En sådan person ska få utvisas endast om hen har gjort sig skyldig till brott som har ett straffvärde som uppgår till fängelse i minst två år eller är av sådan karaktär att hen inte bör få stanna kvar i Sverige eller har återfallit i brott. Regeringen föreslår också att återreseförbudet inte ska tidsbegränsas om brottsligheten har ett straffvärde som uppgår till fängelse i minst två år. Vidare föreslår regeringen att bestämmelsen om att domstolen vid straffmätningen ska beakta om den tilltalade förorsakas men till följd av att han eller hon utvisas på grund av brottet, ska tas bort. Utvisningen ska därmed inte heller inverka på påföljdsvalet.

Sammantaget innebär förslagen att människor riskerar att dömas till utvisning för betydligt lindrigare brott än enligt nuvarande regler. Vidare kommer anknytningen till och vistelsetiden i Sverige inte att beaktas på samma sätt som i dag, vilket gör att människor i praktiken kommer att utvisas till länder som de har en bristande anknytning till. Det gäller i synnerhet de personer som kom hit innan de fyllde 15 år.

Sveriges advokatsamfund kritiserar i sitt remissvar förslaget om sänkt straffvärde och framhåller att det finns skäl att avvakta resultatet av den senaste tidens straffskärpningar. Advokatsamfundet avstyrker förslaget om sänkta krav på brottets allvar för att utvisning ska få ske och om att brott av viss karaktär ska vara utvisningsgrundande oavsett straffvärde. Advokatsamfundet ställer sig också negativt till att kraven för utvisning beträffande vissa personkategorier som varit i Sverige en längre tid sänks, att förbudet mot utvisning av utlänningar som kom till landet som barn tas bort och att återreseförbuden generellt ska bli längre. Advokatsamfundet noterar att förslagen skärper regelverket som avser utvisning på grund av brott från två håll. Dels sänks trösklarna för att besluta om utvisning kraftigt (framför allt genom att det i praxis vedertagna riktvärdet om ett års fängelse sänks till ett uttryckligt riktmärke om sex månaders fängelse), dels skärps kraven på anknytning till Sverige för att undvika utvisning i flera avseenden.

I ljuset av att det sedan en tid tillbaka dessutom har pågått ett intensivt lagstiftningsarbete med att höja straffskalorna för flera brott kan därmed den föreslagna lagstiftningen komma att innebära en mycket betydande ökning av antalet utvisningar. Uppskattningen om en ökning med ca 30 procent (som anges i utredningen SOU 2021:61) baserar sig på statistiken från 2015–2019. Detta är tiden innan flera av de senaste årens kraftiga straffskärpningar hunnit få genomslag i statistiken. Antalet utvisningar kan alltså enligt Advokatsamfundet förväntas öka oavsett om regeringens proposition antas eller inte. Mot den bakgrunden kan det antas att förslaget riskerar att innebära fler utvisningar än vad som svarar mot det angivna behovet.

Vänsterpartiet instämmer i Advokatsamfundets bedömning. Enligt Vänsterpartiet brister regeringens förslag i proportionalitet. Det är enligt vår mening rimligt att grova brott leder till utvisning av den som är utländsk medborgare och saknar tillräcklig anknytning till landet. Men om det nu aktuella förslaget antas av riksdagen kommer brott med ett tämligen lågt straffvärde att kunna medföra utvisning av personer som har sina liv i Sverige.

Regeringen skriver, i likhet med utredningen, att ett skydd mot utvisning främst bör kunna tillkomma den utlänning som har etablerat sig i det svenska samhället, t.ex. genom att ha arbetat och lärt sig det svenska språket, eller som har utvecklat nära familjeband hit. Den som inte har etablerat sig i det svenska samhället får däremot finna sig i att brott

som han eller hon gör sig skyldig till kan leda till utvisning (prop. 2021/22:224 s. 40). De av regeringen föreslagna kraven på etablering i det svenska samhället riskerar enligt Vänsterpartiets mening att bli godtyckliga och därmed rättsosäkra. Advokatsamfundet skriver i sitt remissvar att förklaringen av begreppet etablering i utredningen och själva begreppet i sig leder tanken till ett krav som närmar sig assimilering snarare än integrering. Dock framgår det inte av utredningen varför det skulle vara önskvärt att utlänningen ska ha anpassat sig till svenska förhållanden. Advokatsamfundet ifrågasätter att det föreslås ett krav på att individen på ett annat sätt än tidigare ska åläggas ett ansvar att göra vad hen kan för att komma in i det svenska samhället. Att någon inte kommit in i det svenska samhället kan ha många orsaker, och långt ifrån alla dessa beror på ett bristande personligt engagemang hos den enskilde. Enligt Advokatsamfundet riskerar förslaget att framstå som en kravlista som ska vara uppfylld för att undvika utvisning, snarare än exempel på hur hänsyn ska tas till den olägenhet som utvisningen skulle innebära för den enskilde.

Svenska Röda Korset skriver i sitt remissvar att de med anledning av den senaste tidens förändringar på utlänningsrättens område ser att det blir svårare för människor att nå de krav på etablering som nämns i lagförslaget. Fler personer riskerar även att träffas av förslagen i och med att det blir svårare att bli svensk medborgare. Röda Korset anser att det finns behov av en fördjupad analys kring vad detta får för konsekvenser och hur möjligheterna till etablering och integration för individer som kommit till Sverige av olika anledningar påverkas.

Rädda Barnen har lyft att förslagen i propositionen sannolikt kommer att leda till ett ökat antal personer som döms till utvisningar som sedan inte kan verkställas på grund av att det skulle innebära kränkningar av de mänskliga rättigheterna. Människor sitter redan i dag i förvar i årtal utöver den egentliga strafftiden på grund av sådana verkställighetshinder, en situation som Vänsterpartiet starkt ifrågasätter utifrån respekten för mänskliga rättigheter. Vi anser att det är orimligt att denna grupp människor utökas utan att regeringen presenterar några förslag på hur situationen ska lösas. Riksdagen bör avslå proposition 2021/22:224. Detta bör riksdagen besluta.

Regeringen föreslår även ett stärkt skydd mot återkallelse av uppehållstillstånd för den som utsatts för våld eller kränkningar i en nära relation. Det är ett mycket bra förslag, som särskilt skyddar kvinnor som utsatts för mäns våld, vilket Vänsterpartiet ställer sig bakom. Dessvärre är merparten av förslagen i propositionen av en så pass repressiv karaktär att Vänsterpartiet befarar att de riskerar att leda till att människor hamnar i en ytterst skyddslös situation enbart för att de inte är svenska medborgare.

Riksdagen bör återkomma med förslag om ett stärkt skydd mot återkallelse av uppehållstillstånd för den som utsatts för våld eller kränkningar i en nära relation, i enlighet med propositionen. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

Tony Haddou (V)

Guðrún Nordborg (V)

Mia Sydow Mölleby (V)

Jon Thorbjörnson (V)

Linda Westerlund Snecker (V)

Jessica Wetterling (V)